

граждан, изменяется характер труда и занятости, что обуславливает новые возможности в использовании человеческого капитала.

Список литературы

1. Zhang J, Zhao W, Cheng B, Li A, Wang Y, Yang N and Tian Y (2022) The Impact of Digital Economy on the Economic Growth and the Development Strategies in the post-COVID-19 Era: Evidence From Countries Along the “Belt and Road”
2. Идрисов Г.И., Княгин В.Н., Кудрин А.Л., Рожкова Е.С. Новая технологическая революция: вызовы и возможности для России // Вопросы экономики. 2018. № 4. С. 5–25
3. Seo H, Lee YS, Oh JH. Does ICT investment widen the growth gap? Telecomm Policy. (2009) 33:422–31
4. Vu MK. ICT as a source of economic growth in the information age: empirical evidence from the 1996–2005 period. Telecomm Policy. (2011) 35:357–72
5. Jiang X. Digital economy in the post-pandemic era. J Chin Econ Business Stud. (2020) 18:333–9. 6. Dewan, S., & Kraemer, K. L. (2000). Information Technology and Productivity: Evidence from country-level data. Management Science, 46(4), 548-562.

Қаржы секторын цифрландыру

Е.О.Сейдіғазым¹, Ж.Ж.Жарылғапова², А.М.Қайыржанов³

¹Қаржы кафедрасының оқытушысы, э.ғ.м.

^{2,3}«Қаржы» мамандығы бойынша 2 курс студенттері

esbol_94.09.26@mail.ru, zhansavazharilgapova@mail.ru, a.kayyrzhanov@bk.ru

^{1,2,3} академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Мақалада қазіргі заманғы экономиканың қаржы секторын цифрландырудың негізгі бағыттары анықталды, экономикалық әдебиеттерде осы ұғымды анықтауға өзекті тәсілдер келтірілді. Қаржы секторын цифрландырудың осы бағытын дамытудың негізгі себептері мен факторлары, соның ішінде қаржылық қолжетімділік тұжырымдамасы, FinTech артықшылықтары мен кемшіліктері негізделді, оларды жіктеуге әртүрлі тәсілдер, елдік және өңірлік ерекшеліктер келтірілді, даму үрдістеріне талдау жүргізілді. Қаржы секторын цифрландырудың маңызды бағыты ретінде алгоритмдік сауданың даму үрдісі зерттелді. Сақтандыру секторын цифрландырудың негізгі бағыттары талданды. FinTech технологияларының банк жүйесіне тигізетін әсеріне талдау жасалды.

Кілт сөздер: қаржы секторын цифрландыру, қаржылық қолжетімділік, банк секторын цифрландыру.

Бүгінгі таңда қоғам өмірінің барлық салаларында әртүрлі цифрлық технологияларды енгізудің арқасында өзгерістер орын алуда. Цифрландыру мемлекеттік қызмет көрсетуден бастап 13 инновациялық өнімді құруға дейінгі әртүрлі процестерге жедел енеді. Цифрлық экономика – электрондық форматтағы деректер, ал оларды өңдеу және одан әрі үлкен көлемде пайдалану тауарлар мен қызметтерді өндіру, сату, сақтау немесе клиентке жеткізу кезінде сапаны, тиімділікті және өнімділікті арттыруға мүмкіндік беретін қызмет [1]. «Заманауи технологияларды және әртүрлі әзірлемелерді пайдаланатын ұйымдар уақытты, ресурстарды үнемдеп қана қоймай, сонымен қатар компанияның электрондық құжат айналымынан бастап, тұтынушылармен өзара әрекеттесуді барынша жекелендіруге дейінгі ұйым ішіндегі бизнес-процестерді жолға қою арқылы өздерінің экономикалық көрсеткіштерін жақсартады» [2]. Цифрлық технологиялар қаржы саласында да қолданылады. Бұл технологиялар компанияларға нақты уақыт режимінде нақты және сенімді есептер шығаруға, уақыт пен ақшаны үнемдеуге көмектеседі [3].

К.Скардови төлемдер, жинақтар және инвестициялар, жобалық қаржыландыру және қорлар, депозиттер мен несиелер, инвестициялар және корпоративтік банкинг, тәуекелдерді басқару сияқты сегменттер бойынша қаржы секторын цифрландырудың мынадай перспективалық бағыттарын бөліп көрсетті [4] (кесте1).

Кесте1

Қаржы секторының бірқатар элементтерін цифрландырудың негізгі бағыттары

Қаржы құралдары мен механизмдері	Қаржы секторының қазіргі жағдайының сипаттамалары	Дамудың перспективалық бағыттары
Төлемдер	Тауарлармен және қызметтермен еркін алмасу және мәмілелерді қауіпсіз, тиімді және нәтижелі жасасуды қамтамасыз ету есебінен ішкі және халықаралық сауданы дамыту	Жаңа криптовалюталар фиат валютасындағы делдалдықты жою отырып, кең таралған төлем құралына айналуға. Таратылған тізілім технологиясы қаржы жүйесіндегі дәстүрлі механизмдер мен медиацияның қажеттілігін жоюды
Жинақ және инвестиция	Адамдардың өмір сүру моделін оңтайландыру және әр түрлі ұрпақтар арасында байлықты бөлу мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін құнды сақтау, капиталдандыру және уақыт бойынша беру	Инвестиция әлеуметтік бизнеске айналады, шешімдер «әлеуметтік желілердің» пікірлері негізінде қабылданады. «Роботтар» орындайтын активтерді басқаруға мүмкіндік беретін машиналық оқытуды/жасанды интеллектті пайдалану; адам-трейдерлерді әлеуетті алмастыратын супер-интеллектуалды машиналар
Жобалық қаржыландыру және қорлар	Әр түрлі көздерден шектеулі ресурстарды біріктіру және оларды ірі және бөлінбейтін жобаларды қаржыландыру үшін бөлісу	Бастапқы/венчурлық капиталды тарту процесін имитациялайтын краудфандинг бастамалары, тіпті инвестициялық банктердің қатысу қажеттілігін төмендететін IPO процестері және реттелетін капитал нарықтары қаржыландырудың осы сегментін «демократияландыру» болып табылады
Депозиттер мен несиелер	Контрагенттер (кредиторлар мен қарыз алушылар) арасындағы қаражатты дәстүрлі банктердің толық интеграцияланған бизнес-моделі және қауіпсіздік кепілдігі арқылы аудару	Дәстүрлі емес ойыншылар іс-әрекетті бөліседі және дәстүрлі ойыншыларды делдал ретінде алмастыруы мүмкін. Бірнеше қатысушылардың тиімді байланысын және нақты уақыттағы сәйкестікті қамтамасыз ететін цифрлық технологиялар

Кәсіпорын үздіксіз жұмысын және одан әрі дамуын жалғастыру үшін оған сыртқы орта факторларының әсеріне бейімделу қажет [5]. Компания есептерінің барынша дәл және дұрыс нәтижелері үшін цифрлық әзірлемелерді және олардың жұмысы мен басқаруы бойынша әртүрлі интернет-ресурстарды қолдану қажет, өйткені бұл ұйымдарға адам факторы тарапынан ықтимал тәуекелдерді жоюға көмектеседі [6]. Қазіргі уақытта цифрлық технологиялардың маңызы үнемі артып келеді, олар біздің өміріміздің барлық аспектілері мен салаларына үлкен және маңызды әсер етеді. Мұндай әсер қолда бар деңгейдің үнемі

дамуымен және жаңа жетілдірілген технологиялардың пайда болуымен өсе береді. Осы тұжырымдарға сүйене отырып, экономика бұрынғыдай болмайды деп айтуға болады.

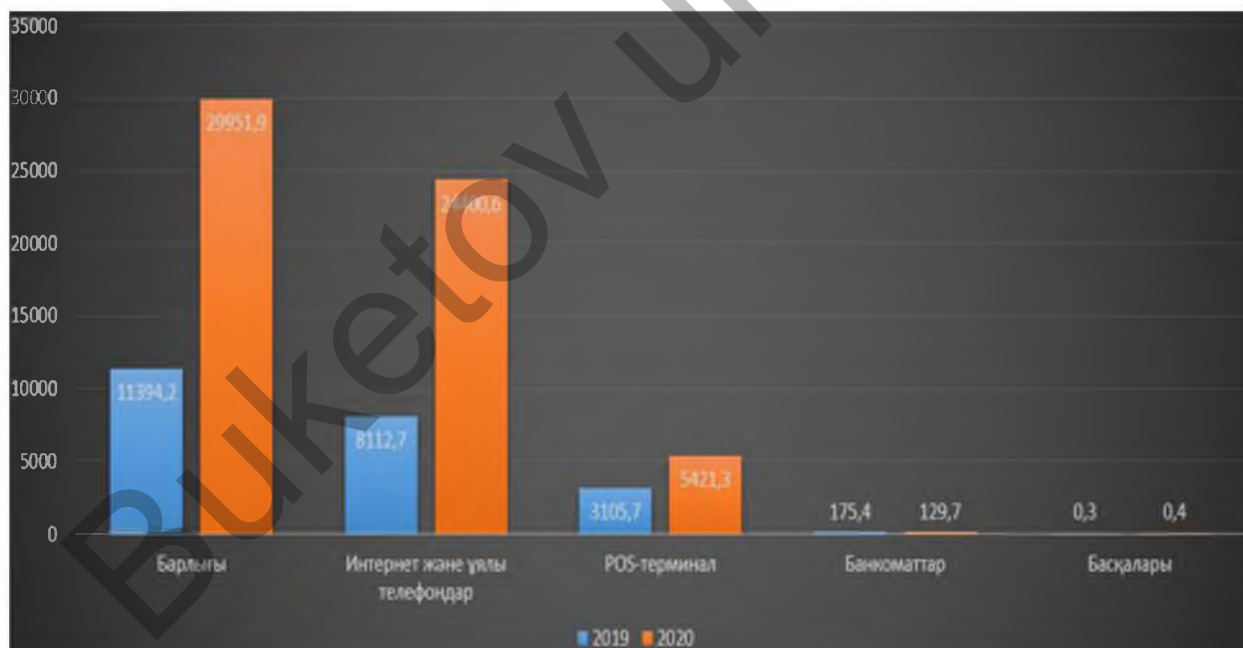
Әлемдік банк жүйесін дамытудың қазіргі кезеңі қаржы нарықтарында бәсекелестік пен дағдарыстық құбылыстардың шиеленісуі жағдайында өтеді. Банк қызметінің табысты дамуының негізгі факторларының бірі тұрақты жаңа енгізілімдер саясаты болып табылады. Қазіргі уақытта инновациялар банктердің тұрақтылығының, бәсекеге қабілеттілігінің және тұрақты экономикалық өсуінің негізгі факторлары болып табылады [7].

Бастапқыда цифрлық технологияларды белсенді енгізу жаһандық экономиканың қозғаушы тетігі болып табылатын алтын-валюта ағындарын бақылайтын банк секторында басталды. Кез келген мемлекет экономикасының ең маңызды сегменті ретінде қаржы секторы бүгінде цифрландырудағы, атап айтқанда финтехтегі ең прогрессивті шешімдерді көрсетеді. Бұл салада ұсынылған инновациялар тұтынушылардың төмен шығындарымен жақсырақ және жекелендірілген қызмет көрсету арқылы қаржылық нәтижелерді жақсартуға бағытталған [8].

Қаржылық технологиялардың көмегімен банк жүйесін жаңғыртудың мынандай мүмкіндіктері бар:

- смартфонда және/немесе компьютерде мобильді қосымша арқылы қашықтықтан басқару жүйелерін пайдалану;
- капиталды электронды әмияндарда ұстау;
- қаржы құралы ретінде криптовалюта пайдалану;
- қарыз алушы туралы ақпаратты жылдам өңдеу және оның төлем қабілеттілігін бағалау және т.б.

Яғни, FinTech - бұл барлық валюталық салаларда қолданылатын және ақшамен жұмыс істеудің дәстүрлі әдістерін өзгертуге мүмкіндік беретін кез келген технология [9].

Сурет 1. Қолма-қол ақшасыз төлемдердің көлемі. Қаңтар-қараша (млрд тг)
Ескерт – Ranking.kz сайтының ҚРҰБ деректеріне негізделген есептеулері[10]

Қазақстанда FinTech нарығының әлеуеті зор. Бүгінгі таңда халықты дүниежүзілік желіге қолжетімділікпен қамту шамамен 98% құрайды – бұл өте жоғары көрсеткіш. Әлемде бұл көрсеткіш орта есеппен шамамен 55% құрайды.

Соңғы жылдары қаржылық технологиялар нарығының дамуында айтарлықтай ілгерілеушілік байқалды және COVID-19 пандемиясы бұл процесті жеделдете түсті. Қазір Қазақстан Орталық Азия елдері арасында қаржылық технологиялар нарығын дамытуда көш

бастап тұр. Айналыстағы төлем карточкаларының саны соңғы бес жылда 46,7%-ға өсіп, 46,8 миллионды құрады. Осылайша, бүгінгі күні әрбір жұмыс істейтін қазақстандықта орташа есеппен 5 төлем карточкасы бар.

Сонымен қатар, электронды коммерция мен онлайн несиелендірудің дамуымен елде қолма-қол ақшасыз операциялар айтарлықтай өсті. Мәселен, 2020 жылдың он бір айында қолма-қол ақшасыз төлемдердің көлемі 30 триллион теңгені құрады, бұл 2019 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 2,5 есеге артық. Бұл ретте қолма-қол ақшасыз есеп айырысулардың 81,5%-ы онлайн режимде жүзеге асырылған. Бүгінгі таңда Қазақстанның барлық дерлік банктерінде қашықтан қызмет көрсету жүйесі бар, ал онлайн-банкинг қызметін пайдаланушылар саны 2021 жылы 51,6%-ға өсіп, 27 миллионға жетті (2020 жылы 18 миллион) [10].

Осылайша, цифрландыру процестері клиент үшін бәсекелестікте тұтынушылық қызметтер нарығындағы революциялық өзгерістерге дайын дәстүрлі банктерді де белсенді қамтуда. Жалпы мемлекет экономикасын, соның ішінде қаржы саласы мен банк секторын цифрландыру процесі экономикалық дамудың негізіне айналуға. Инновациялық банктік өнімдерді енгізу және дамыту барлық банктердің стратегияларында көрініс табуы керек. Цифрландыру банк жүйесін дамытудың драйверлерінің біріне айналуы мүмкін. Сонымен қатар цифрландыру салымшылар мен банктер арасындағы сенім деңгейін арттырып, сектордағы ашықтықты қамтамасыз етеді. Қазіргі уақытта экономиканың цифрландыру дәрежесі еліміздің әлемдік аренадағы орнын көрсетеді. Сондықтан елдің алдында бәсекеге қабілеттілікті арттыру және тиімділік пен өнімділікті арттыру мақсаты тұрса, ҚР экономикасын цифрландыру саясатын жетілдіру мәселесі өзекті бола түсуде.

Әдебиеттер тізімі

1. Хватова Т.Ю. Модель национальной инновационной системы на основе экономики знаний // Экономика и управление. 2010 (62). С. 170-176.
2. А.И.Перпеляк- Цифровая экономика: новые возможности для бизнеса: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://sibac.info/archive/technic/>.
3. Цифровая экономика: Учебник / Авторы-составители: Л. А. Каргина, С. Л. Лебедева; под ред. Л. А. Каргиной. — М.: Прометей, 2020. –220 с.
4. Хватова Т. Ю. Модель национальной инновационной системы на основе экономики знаний // Экономика и управление. 2010 (62). С. 170—176.
5. А.И.Перпеляк-Цифровая экономика: новые возможности для бизнеса: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://sibac.info/archive/technic/>.
6. Цифровая экономика: Учебник / Авторы-составители: Л. А. Каргина, С. Л. Лебедева; под ред. Л. А. Каргиной. — М.: Прометей, 2020. — 220 с.
7. Викулов В.С. Типология банковских инноваций / В.С. Викулов // Финансовый менеджмент. — 2004. — № 6. — С.12-19.
8. Sanicola L. “What is FinTech?”. Huffington Post. Retrieved 20 August 2017 – 2017
9. Боркова Е.А., Караваева Ю.А., Тютюнникова В.Ю. Повышение инвестиционного климата субъекта в условиях ограниченности государственных ресурсов // Экономические отношения. – 2019. – № 2. – doi: 10.18334/eo.9.2.40581.
10. Рынок финансовых технологий РК: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ranking.kz/ru/a/reviews/rvno-k-finansovyh-tehnologii-rk-2020>